

Yayına Geliş Tarihi:12/12/2022
Yayına Kabul Tarihi:22/12/2022
Online Yayın Tarihi:31/12/2022

Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik
Araştırmalar Dergisi
Cilt:6, Sayı:17, Yıl:2022, Sayfa:490-512
ISSN: 2587-2206

COVID-19 KÜRESEL SALGININDA BÜTÜNLEŞTİRME YOLUYLA EĞİTİM UYGULAMALARINA YÖNELİK EBEVEYN GÖRÜŞLERİ

Didem KAYAHAN YÜKSEL¹

Fadime İŞCEN KARASU²

Özet

COVID-19 küresel salgını nedeniyle eğitim etkinliklerine ara verilmesi ve uzun bir süre uzaktan eğitim yoluyla devam ettirilmesi zorunluluğu söz konusu olmuştur. Bu süreçten pek çok özel gereksinimli öğrenci ve ebeveyni yakından etkilemiştir. Özel gereksinimli öğrenci ebeveynlerinin bu zorlayıcı süreçleri nasıl deneyimlediklerini ortaya koymak nitelikli uygulamalar için yol gösterici olabilir. Bu araştırmanın amacı COVID-19 küresel salgın döneminde sunulan bütünleştirme yoluyla eğitim uygulamalarına yönelik ebeveyn görüşlerini incelemektir. Temel nitel araştırma deseninde tasarlanan bu çalışmada veriler araştırmacılar tarafından yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla elde edilmiştir. Katılımcılar x ilinde salgın döneminde bütünleştirme uygulamalarından yararlanan özel gereksinimli öğrencilerin ebeveynleridir (n=10). Veriler betimsel analize tabi tutulmuştur. Günlük yaşamda zaman yönetiminde zorlanma, çocuklarının eğitimine aktif katılım, çocukların problem davranışlarında artış, çocukların uyum güçlükleri ve motivasyon eksiklikleri, öğretmenlerle daha hızlı iletişim gibi bulgular araştırmanın önemli bulgularındandır. Bulgular ilgili alanyazın doğrultusunda tartışılmıştır. İleri araştırmalar ve uygulamalar için bulgulara dayalı olarak aile ve öğretmen eğitim etkinlikleri gibi konularda önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bütünleştirme yoluyla eğitim uygulamaları, COVID-19 küresel salgını, Özel gereksinimli öğrenci ebeveynleri.

¹ Dr. Öğr. Üyesi Didem Kayahan Yüksel Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü ORCID No: <https://orcid.org/0000-0002-0184-6070>

² Dr. Öğr. Üyesi Fadime İşcen Karasu Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü ORCID No: <https://orcid.org/0000-0003-3703-3343>

Atıf/Citation: Kayahan Yüksel D., & İşcen Karasu F. (2022). Covid-19 Küresel Salgınında Bütünleştirme Yoluyla Eğitim Uygulamalarına Yönelik Ebeveyn Görüşleri. *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 6(17), 490-512.

PARENT VIEWS ON INCLUSIVE EDUCATION PRACTICES DURING THE COVID-19 PANDEMIC

Abstract

Due to the COVID-19 pandemic, it has become necessary to suspend educational activities and to continue through distance education for a long time. Many students with special needs and their parents were closely affected by this process. Revealing how parents of students with special needs experience these challenging processes can be a guide for quality practices. The purpose of this research is to examine parental views on educational practices through integration presented during the COVID-19 global epidemic period. In this study, which was designed in a basic qualitative research design, the data were obtained by the researchers through a semi-structured interview form. Participants are parents of students with special needs who benefited from integrating practices during the epidemic in province x (n=10). The data were subjected to descriptive analysis. Findings such as difficulty in time management in daily life, active participation in children's education, increase in children's problem behaviors, adaptation difficulties and lack of motivation of children, and faster communication with teachers are among the important findings of the research. The findings were discussed in line with the relevant literature. Suggestions for further research and applications, such as family and teacher training activities based on the findings, are also included.

Keywords: *Inclusive education practices, COVID-19 pandemic, Parents of students with special needs.*

GİRİŞ

Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkıp tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 küresel salgınında tedbir amaçlı atılan adımlardan birisi okulların kapatılması olmuştur (Keşkek & Kayahan- Yüksel, 2022). Sürecin daha ne kadar devam edeceğinin tahmin edilmesi pek de kolay olmadığından eğitimin aksamaması adına zorunlu bir uzaktan eğitim süreci hızla yaşamımıza girmiştir (Arı, İşcen-Karasu, & Kahraman, 2022). Yüzyüze eğitim öğretime ara verilmesi ve uzun bir süre uzaktan eğitim yoluyla devam ettirilmesi zorunluluğu, eğitim sistemi içinde yer alan pek çok özel gereksinimli öğrenciyi yakından etkilemiştir. Özel gereksinimli öğrenciler tipik gelişen akranlarından farklı olan eğitim ve sosyal gereksinimlerinin karşılanabilmesi için bireyselleştirilmiş eğitim düzenlemelerine ihtiyaç duyan gruplardır (Hallahan, Pullen, Kauffman, & Badar, 2020). Özel gereksinimli öğrenciler için ayrı sınıflarda ya da okullarda özel eğitim seçenekleri bulunsa da bütünleştirme yoluyla eğitim ülkemizde son zamanlarda hızla kabul görmekte ve yaygın olarak uygulanmaktadır. En genel anlamıyla bütünleştirme yoluyla eğitim uygulamaları özel gereksinimli öğrencilere tipik gelişen akranlarıyla bir arada, ancak kendilerine ve/veya öğretmenlerine destek hizmetler

sunulması koşuluyla eğitim verilmesi olarak tanımlanabilir (Florian, 2008). Küresel salgının eğitim etkinliklerini en çok etkilediği dönemlerdeki verilere göre ülkemizde okul öncesinden ortaöğretime kadar tüm kademelerde örgün eğitime devam eden 425.816 özel gereksinimli öğrencinin yarısından fazlası (n=231.000) bütünleştirme yoluyla eğitim uygulamalarından yararlanmıştır (Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2020-2021). Resmi olarak sisteme kayıtlı olmayan özel gereksinimli öğrencilerin varlığı da göz önünde bulundurulduğunda bu rakamların daha fazla olduğu söylenebilir.

COVID-19 küresel salgın döneminde bütünleştirme yoluyla eğitimlerine devam eden öğrencilerin farklı eğitim gereksinimlerinin olabildiğince karşılanabilmesi için çeşitli uyarlamalar, ek çalışmalar, destek hizmetler, öğretmen ve aile işbirliğinin artıracak tedbirler alınması gerekmiştir. Bu amaçla özel eğitim okullarına, sınıflarına ve bütünleştirme eğitimine devam eden tüm özel gereksinimli öğrencilere yönelik Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan Çerçeve Uzaktan Eğitim Programı doğrultusunda çeşitli tedbirler alınmıştır. Bu süre zarfında ilkökul ve ortaokul kademelerindeki özel gereksinimli öğrenciler için asenkron olarak günlük birer saat TRT EBA TV’de özel eğitim dersleri gösterilmiştir. Temel eğitim ve orta öğretim programını takip eden özel gereksinimli öğrenciler için EBA internet platformundan ya da diğer çevrimiçi platformlardan bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarında edindikleri kazanımlardan itibaren senkron olarak günlük canlı sınıf uygulamaları/dersler yürütülmüştür. Kavram öğretimi, okuma-yazma, matematik, dil ve iletişim ile günlük yaşam beceri alanlarına ait dijital özel eğitim uzaktan eğitim içerikleri hazırlanmıştır. Özel gereksinimli öğrencilerin çeşitli alanlardaki gelişimlerini ve becerilerini desteklemeyle ilgili konularda ailelere ve öğretmenlere yönelik bilgilendirme videoları paylaşılmıştır. Özel gereksinimli öğrencilerin evde aileleri ile birlikte eğitici, öğretici ve eğlenceli zaman geçirmelerini sağlayacak ders dışı etkinlikler hazırlanmıştır. Bakanlık tarafından özel eğitimle ilgili hazırlanan basılı materyaller dijital hale dönüştürülerek e-kütüphane oluşturulmuştur. Bazı ders kitapları uyarlanarak etkileşimli dijital hale dönüştürülmüş ve erişime açılmıştır. Özel gereksinimli öğrenciler ve ailelerine eğitsel destek sunan “Özelim Eğitimdeyim” mobil uygulaması hazırlanmıştır. Görme yetersizliği olan öğrenciler için TRT EBA TV’de betimlemeli anlatımlı ders videoları gösterilmiştir (Kayahan-Yüksel & İşcen-Karasu, 2021; MEB, 2020; Sani-Bozkurt vd., 2021).

Görüldüğü üzere, hazırlıksız ve zorunlu bir şekilde geçiş yapılan uzaktan eğitim sürecinde özel gereksinimli öğrencilere ek destekler sağlamak

üzere ülkemizde, kaynaklar dâhilinde olabildiğince hızlı bir şekilde yukarıda sayıldığı gibi çeşitli tedbirler alınmıştır. Bütünleştirme yoluyla eğitime devam eden öğrencilerin bu düzenlemelerden en üst düzeyde fayda sağlaması ise okul idaresi ve öğretmenlerin olduğu kadar ailelerin de etkin işbirliğini gerektirmiştir. Aileler çocuklarının ihtiyaçları, ilgilileri, performansı gibi konularda okulla bilgi alışverişinde bulunarak, okuldaki etkinliklere katılım göstererek ve öğretimi okul dışındaki ortamlarda sürdürerek çocuklarının eğitim süreçlerinde önemli rol oynarlar. Özellikle özel gereksinimli öğrenci aileleri çocuklarının gelişimini bu şekilde desteklemede daha önemli bir paya sahiptirler (Ingersoll & Dvortcsak, 2006; Kesiktaş, 2013; Yüksel & Uyanık, 2021a). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde ailelerin çocuklarının eğitim süreçlerinde tanılamadan değerlendirmeye, yerleştirmeden izlemeye kadar tüm aşamalarda aktif katılımcı olarak yer almaları gerekliliği vurgulanmaktadır (MEB, 2018). Buradan hareketle tipik gelişen öğrenci ailelerine göre özel gereksinimli öğrenci ailelerinin, çocuklarının eğitim süreçlerindeki rol ve sorumluluklarının halihazırda hayli farklılaştığını söylemek mümkündür (Yüksel & Uyanık, 2021b). Bunun yanı sıra küresel salgın döneminde de çocuklarının ders programlarını takip ederek canlı derslere katılmalarını sağlamak, dersler sırasında yapılması gereken etkinlikleri/çalışmaları öğretmenlerin rehberliğinde çocuklarına uygulamak, ders dışı etkinlikleri çocuklarıyla birlikte gerçekleştirmek gibi artan rol ve sorumlulukları ile özel gereksinimli öğrenci ailelerinin bu süreçten oldukça fazla etkilendiği söylenebilir (MEB, 2020). Özel gereksinimli öğrenci ailelerinin bu zorlayıcı süreçleri nasıl deneyimlediklerini ortaya koymak, olası benzer durumlarda en üst düzeyde fırsat eşitliği sağlamak ve yüksek nitelikli bütünleştirme yoluyla eğitim uygulamaları için yapılabilecek düzenlemelere yol gösterici olabilir.

İlgili alanyazın incelendiğinde COVID-19 küresel salgınında özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerle yürütülmüş çok sayıda çalışmaya rastlanmaktadır. Bunlardan bazıları ayrı özel eğitim sınıflarına ya da okullarında devam eden özel gereksinimli öğrencilerin ebeveynlerinin uzaktan eğitime ilişkin görüş ve deneyimlerini ortaya koymaktadır (Erdem, Ünay, & Çakıroğlu, 2021; Sop & Dalkılıç, 2021; Üresin, İlik, Anıl, & Alıcıoğlugil, 2021). Bazı çalışmalarda bütünleştirme uygulamalarından yararlanıp yararlanılmadığı belirtilmeksizin özel özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine devam eden özel gereksinimli öğrencilerin ebeveynlerinin küresel salgın dönemindeki gereksinimlerini (Yıldırım-Parlak, Karahan, Demiröz, & Özaydın, 2022), deneyimlerini (Özmete & Pak, 2022), yaşadıkları sorunları (Aydemir, 2021), bununla birlikte duygu durumlarını (Koçbeker-Eid & Seçil-Karamuklu, 2022), yaşanan sorunlarla

başta çıkma tutumlarını (Lotfi, Özkan, & Oğuz, 2021), anksiyete ve yaşam kaliteleri üzerindeki etkileri (Yarar, Bayramoğlu, & Şenol, 2021) incelemektedir. Diğer taraftan COVID-19 küresel salgınında bütünleştirme yoluyla eğitim uygulamalarına yönelik ebeveyn görüşlerinin ele alındığı birkaç araştırmaya ulaşılmıştır. Ulaşılan bu çalışmalarda ebeveynlerle birlikte öğretmenlerin (Başar & Gündüz, 2022; Yazgan, 2022) ve öğrencilerin (Mirici, 2022) görüşleri ele alındığı gibi, bütünleştirme yoluyla devam eden öğrencilerle birlikte ayır özel eğitim uygulamalarına devam eden özel gereksinimli öğrencilerin ailelerin de görüşlerine başvurulduğu (Forteza-Forteza, Rodríguez-Martín, Álvarez-Arregui, & Menéndez Álvarez-Hevia 2021) görülmüştür. Yazçayır ve Gürgür'ün (2021) çalışmalarının ise alanyazında bu araştırmaya en yakın çalışma olduğu söylenebilir. Yazçayır ve Gürgür çalışmalarında TV derslerinin düzenli izlenmemesi, çevrimiçi derslere katılımın azlığı, öğretmenlerden yeterince geribildirim alınmaması, ailelerin destek hizmetlere ulaşamaması, paydaşlarla yeterince iletişim ve işbirliği sağlanamaması, uzaktan eğitime yönelik çocukların isteksiz oluşu ve uyum gösterememeleri gibi sonuçlara ulaşmışlardır. Bu araştırmanın sonuçlarının da alan yazındaki sınırlı sonuçlara sınırlı da olsa katkı sunacağı düşünülmektedir.

Yukarıda özetlenen bilgiler ışığında bu araştırmanın amacı COVID-19 küresel salgın döneminde sunulan bütünleştirme yoluyla eğitim uygulamalarına yönelik ebeveyn görüşlerini incelemektir.

1. YÖNTEM

Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden olan temel nitel araştırma deseninde tasarlanmıştır. Temel nitel araştırma bir duruma ilişkin görüş, öneri veya beklentilerin belirlenmesi amacıyla kullanılan bir araştırma desendir (Merriam, 2009). Bu bağlamda herhangi bir duruma ilgili pratik biçimde veri toplama olanağı sunmaktadır. Bu araştırmada COVID-19 küresel salgın döneminde sunulan bütünleştirme yoluyla eğitim uygulamaları bir durum olarak ele alınarak bu duruma ilişkin ebeveyn görüşleri incelenmiştir.

1.1. Katılımcılar

Araştırmanın katılımcıları belirlenirken amaçlı örnekleme desenlerinden ölçüt örnekleme tekniği kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme ile katılımcı gruba ilişkin duruma özgü bazı özellikler belirlenerek bu özellikleri taşıyan bireyler araştırmaya dâhil edilmektedir (Creswell, 2014). Bu

araştırma için belirlenen ölçüt ise katılımcı ebeveynin özel gereksinimli çocuğa sahip olması ve çocuğun küresel salgın döneminde bütünleştirme yoluyla ilkokul düzeyinde eğitim almasıdır. Bu bağlamda araştırmanın katılımcıları bahsi geçen ölçütü sağlayan ve araştırmaya kendi rızasıyla katılmaya gönüllü olan on ebeveyninden oluşmaktadır. Araştırmanın bu aşamasından sonra etik ilkeleri korumak adına katılımcı ebeveynlerin isimleri gizlenerek K1, K2, K3, ..., K10 şeklinde kod isim kullanılmıştır. Aşağıda katılımcı ebeveynlere ilişkin betimleyici bilgiler yer almaktadır.

K1 39 yaşında kadındır. İlkokul mezunu olan K1 ev kadınıdır. Evli ve iki çocuk sahibidir. Aile gelir durumu orta düzeydedir. K1'in bütünleştirme yoluyla eğitime devam eden bir kız çocuğu vardır. K1'in çocuğu altı yaşında iken hafif düzey zihinsel yetersizlik tanısı almış olup bir devlet ilkokulunun dördüncü sınıfında eğitime devam etmektedir. K1'in çocuğu ayrıca bir özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinden destek eğitim almaktadır. K2 38 yaşında erkektir. Üniversite mezunu olan K2 evli ve üç çocuk sahibidir. Öğretmen olan K2'nin aile gelir durumu iyi düzeydedir ve bütünleştirme yoluyla eğitime devam eden bir kız çocuğu vardır. K2'nin çocuğu 8 yaşında özel öğrenme güçlüğü tanısı almış olup bir devlet okulunun üçüncü sınıfında eğitime devam etmektedir. K3 40 yaşında kadındır. İlkokul mezunu bir ev kadını olan K3 evli ve dört çocuk sahibidir. Aile gelir durumu orta düzeydedir. K3'ün bütünleştirme yoluyla eğitime devam eden bir kız çocuğu vardır. K3'ün çocuğu beş yaşında hafif düzey zihinsel yetersizlik tanısı almış olup bir devlet ilkokulunun üçüncü sınıfında eğitime devam etmektedir. Ayrıca bir özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinden destek eğitim almaktadır.

K4 35 yaşında kadındır. Lise mezunu olan K4 güzellik uzmanı olarak çalışmaktadır ve aile gelir durumu iyi düzeydedir. K4 evli ve 2 çocuk sahibidir. K4'ün çocuğu doğuştan bedensel yetersizlik tanısına sahip olan ve bütünleştirme yoluyla eğitime devam eden bir erkek çocuğu vardır. K4'ün çocuğu bir devlet ilkokulunun üçüncü sınıfında eğitime devam etmektedir. bir özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinden destek eğitim ve fizyoterapi almaktadır. K5 40 yaşında kadındır. İlkokul mezunu olan K5 ev kadınıdır. Evli ve üç çocuk sahibidir. Aile gelir durumu düşük düzeydedir. K5'in bütünleştirme yoluyla eğitime devam eden bir erkek çocuğu vardır. K5'in çocuğu yedi yaşında iken hafif düzey zihinsel yetersizlik tanısı almıştır. Halihazırda bir devlet ilkokulunun üçüncü sınıfında eğitime devam etmektedir. K6 32 yaşında erkektir. Lise mezunu olan K6 çağrı merkezi personeli olarak çalışmaktadır. Evli ve iki çocuk sahibi olan K6'nın aile gelir durumu orta düzeydedir. K6'nın bütünleştirme yoluyla eğitime devam eden

bir kız çocuğu vardır. K6'nın çocuğu iki yaşında iken işitme yetersizliği tanısı almış olup bir devlet okulunun ikinci sınıfında eğitime devam etmektedir.

K7 37 yaşında kadındır. Lise mezunu olan K7 ev kadınıdır. Bekar ve bir çocuğu olan K7'nin aile gelir durumu düşük düzeydedir. K7'nin bütünleştirme yoluyla eğitime devam eden otizm tanılı bir erkek çocuğu vardır. K7'nin çocuğu dört yaşında tanı almış olup bir devlet okulunun ikinci sınıfında eğitime devam etmektedir. Ayrıca bir özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde destek eğitim almaktadır. K8 41 yaşında erkektir. Lise mezunu olan K8 oto tamircisidir. Aile gelir durumu yüksek düzeyde olan K8 evli ve iki çocuk sahibidir. K8'in çocuğu yedi yaşında iken dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı almıştır ve bütünleştirme yoluyla eğitime devam etmektedir. K8'in çocuğu bir devlet ilkokulunun üçüncü sınıfında eğitime devam etmekte olup erkektir. K9 35 yaşında kadındır. İlkokul mezunu olan K9 ev kadınıdır. Evli ve üç çocuk sahibi olup aile gelir durumu orta düzeydedir. K9'un çocuğu doğuştan bedensel yetersizlik ve beş yaşında iken hafif düzeyde zihinsel yetersizlik tanısı almıştır. K9'un çocuğu bütünleştirme yoluyla bir devlet ilkokulunun dördüncü sınıfında eğitime devam etmektedir. Ek olarak bir özel eğitim merkezinde fizyoterapi alan çocuk erkektir. K10 41 yaşında kadındır. Ortaokul mezunu olup ev kadınıdır. Aile gelir durumu orta düzeyde olup evli ve dört çocuk sahibidir. K10'un çocuğu bütünleştirme yoluyla eğitime devam etmekte olup erkektir. Bir devlet ilkokulunun dördüncü sınıfında eğitime devam etmekte olan çocuğu dört yaşında iken hafif düzeyde zihinsel yetersizlik tanısı almıştır.

1.2. Veri Toplama Aracı

Görüşme kaynak kişinin bir duruma ilişkin görüş, duygu ve önerilerini sözel yolla almaya yarayan bir veri toplama yöntemidir (Yıldırım & Şimşek, 2013). Yarı yapılandırılmış görüşme ise araştırmacıya görüşme sırasında esneklik kazandıran bir tekniktir. Bu nedenle araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği tercih edilmiştir. Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde kullanılmak üzere araştırmacılar tarafından ebeveyn görüşme formu geliştirilmiştir. Ebeveyn görüşme formu geliştirilirken alanyazın taraması yapılarak olası görüşme soruları belirlenmiştir. Daha sonra kapsam geçerliliğini sağlamak adına bir özel eğitim, bir sınıf eğitimi ve bir eğitim bilimleri alanından doktora derecesine sahip üç uzmandan uzman görüşü alınmıştır. Uzmanlardan gelen dönütler doğrultusunda görüşme soruları revize edilerek katılımcı gruba benzer özellik gösteren bir ebeveyn (33 yaşında, kadın, ilkokul mezunu, ev kadını, çocuğu bütünleştirme yoluyla

eğitime devam eden) ile pilot çalışma yapılmıştır. Pilot alışma sonrasında ebeveyn görüşme formuna nihai hali verilmiştir. Ebeveyn görüşme formu beş soru ve sonda sorularından oluşmaktadır. Görüşme formunda ebeveynlerin COVID-19 küresel salgın döneminde bütünleştirme yoluyla eğitime devam eden çocuklarının eğitimine ilişkin görüşleri, yapılan uyarlamalardan faydalanabilme durumu, süreçte yaşanılan olumlu olumsuz durumlar ve benzer durumlarda nitelikli eğitime erişim hususunda önerilerini belirlemeye yönelik sorular bulunmaktadır.

1.3. Veri Toplama Süreci ve Verilerin Analizi

Araştırmanın veri toplama sürecinde öncelikle X Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kuruluna başvurularak araştırmanın etik izni alınmıştır. Daha sonra İç Anadolu Bölgesinde bulunan bir il merkezindeki ilkokullarda ve aynı il merkezindeki özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde duyuru yapılarak araştırmaya katılmaya gönüllü ebeveynler belirlenmiştir. Gönüllü ebeveynler ile araştırmacılar tarafından yüz yüze görüşmeler yapılmıştır ve görüşme sırasında veri kaybını önlemek adına katılımcı ebeveynlerin bilgilendirilmiş onamları alınarak ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Görüşmeler yaklaşık 30'ar dk. sürmüştür. Araştırma verileri 2021-2022 eğitim öğretim yılının bahar döneminde toplanmıştır.

Araştırmadan elde edilen verilerin analizinde NVivo nitel veri analiz programı kullanılarak betimsel analiz yapılmıştır. Betimsel analiz ile araştırma verileri gruplandırılıp yorumlanarak okuyucuya daha anlaşılır bulgular sunulmaktadır (Glesne, 2012; Patton, 2014). Veri analiz sürecinde öncelikle görüşme kayıtları Microsoft Word formatında deşifre edilmiştir. Daha sonra katılımcı görüşleri betimsel bir çerçevede gruplandırılarak zihin haritaları ve direk katılımcı ifadeleri eşliğinde sunulmuştur.

1.4. İnandırıcılık ve Aktarılabilirlik

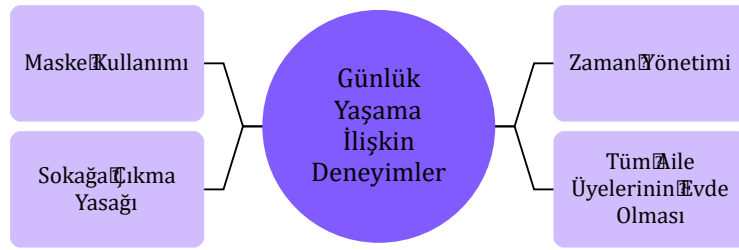
Nitel araştırmalarda inandırıcılık ve aktarılabilirliği sağlamak adına bazı tedbirlerin alınması gerekmektedir. Bu araştırmada ise görüşme formunun kapsam geçerliliğini sağlamak amacıyla uzman incelemesinden yararlanılmıştır. Katılımcı özellikleri ayrıntılı olarak betimlenmiş ve katılımcı ifadelerinden örnekler sunulmuştur. Görüşmeler sırasında ses kayıt cihazı ile görüşmeler kayıt haline alındıktan sonra deşifre edilmiştir. Ayrıca üç katılımcı ile araştırma bulguları paylaşılarak okuduklarının gerçeği yansıtıp yansıtmadığı sorulmuş ve bu yolla katılımcı teyidi alınmıştır.

2.BULGULAR

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular günlük yaşama ilişkin deneyimler, ebeveynlik deneyimleri, çocuğa ilişkin deneyimler ve öğretmene ilişkin deneyimler başlıkları altında sunulmuştur.

2.1. Günlük Yaşama İlişkin Deneyimler

COVID-19 Küresel salgın döneminde çocuğu bütünleştirme yoluyla eğitime devam eden ebeveynlerin günlük yaşam ilişkin deneyimlerini yansıtan zihin haritası Şekil 1’de sunulmaktadır.

Şekil 1. Günlük Yaşama İlişkin Deneyimler

Şekil 1’de görüldüğü üzere katılımcı ebeveynlerin maske kullanımı, sokağa çıkma yasağı, zaman yönetimi ve tüm aile üyelerinin evde olması yönünde deneyimleri bulunmaktadır. Katılımcı ebeveynler çocuklarının özel gereksinimleri olması sebebiyle özellikle maske kullanımı ile ilgili güçlükler yaşadıklarını ifade etmiştir. Çocuklarının maske takmak istemediği ve maskeyi yanlış taktığını belirtmişlerdir. K7 bu durumu şu şekilde betimlemektedir:

Çocuğum kesinlikle maske takmak istemedi. Dışarı çıktığımızda çok sorun oldu. Hep uyardı görevliler, insanlar. Rehabilitasyondaki öğretmen de diyordu maske taksın diye. Anlatamadım kimseye. Yani onlar da haklı ama bu çocuk otizmli istemiyor, tepki gösteriyor. Biraz sorun oldu bu yüzden.
K7

Ebeveynlerin yaşadıkları bir diğer deneyim ise sokağa çıkma yasağı ile ilgilidir. Katılımcı ebeveynlerden bazıları sokağa çıkma yasağının çocuklarının fiziksel iyi oluşlarına olumsuz etki ettiğini ancak daha sonra özel gereksinimli çocuklarla ebeveynlerine belirli çerçevede sokağa çıkma serbesti sağlanması ile durumun düzeldiğini ifade etmektedir. Çocuğu bedensel yetersizlik yaşayan ebeveynin ifadesi aşağıda sunulmaktadır.

Dışarda gezmek istiyor her gün. Çok ağladı evde. Sonra bizim çocuklara izin verdiler dışarı çıkınca çok mutlu oldu. Zaten fiziğe de izin verdi devlet. Ben de araştırdım. Öğretmen de bilgi verdi. Sonuçta bu çocukların hareket etmesi, dışarı çıkabilmesi çok önemli. K4

Katılımcı ebeveynlerin yaşadıkları bir diğer durum zaman yönetimi ile ilgili güçlüklerle ilişkilidir. Ebeveynler evde eğitime devam eden başka çocuklarının da olması sebebiyle zaman yönetimine ilişkin sorunlar yaşadıklarını ifade etmiştir. Bu durumun sebebi ise bütünleştirme yoluyla eğitime devam eden çocuğun eğitimine daha fazla zaman ayırma gereksinimidir. Örnek katılımcı ifadesi aşağıda sunulmaktadır.

Evde üç çocuk var hocam. Ben derslere çocuğumla katılmak zorundayım. Yani ben yanında durmasam kalkıyor geziyor. Evin her yerinde elinde telefon öğretmenim bak burası benim odam burası mutfak diye evi gezdiriyor. Mahremiyet falan kalmadı zaten. Ya da dersi dinlemiyor. Bir şey yapmıyor. Ben bu yüzden yanında oturmak zorundayım. Ama diğer çocuklarımın da bana ihtiyacı var. Keşke bizim çocuklara başka destekler sağlanabilse. K9

Ebeveynlerin özellikle vurguladığı bir diğer husus ise tüm aile üyelerinin aynı anda evde olması durumudur. Ebeveynlerin bu duruma ilişkin olumlu ve olumsuz deneyimleri bulunmaktadır. Bazı katılımcılar eşleri ve diğer çocuklarının bütünleştirme yoluyla eğitime devam eden özel gereksinimli çocuğun eğitimine katılarak daha rahat bir biçimde bu süreci geçirdiğini ifade etmektedir. Ancak bazı katılımcılar özellikle diğer çocukları ile özel gereksinimli çocukları arasında sorunlar yaşandığını vurgulamaktadır. Aşağıda örnek katılımcı ifadeleri sunulmaktadır.

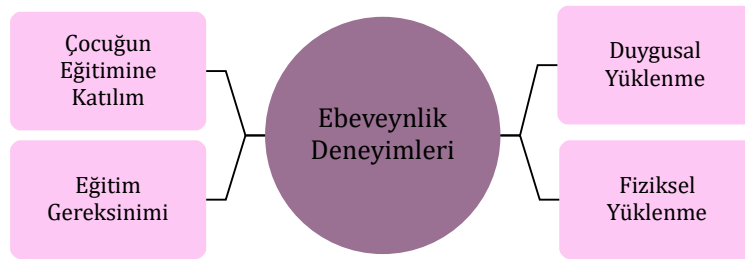
Yani bizim için daha da iyi oldu diyebilirim. Abisi liseye gidiyor. Pandemi sebebiyle hep evdeydik işte. Abisi çok yardımcı oldu. Yani özellikle ödevleri falan hep o yaptırdı. Kardeşine çok şefkatli oldu. İlişkileri tam bir abi kardeş ilişkisi oldu. K5

Kızım evde sıkıldıkça bir şeylerle uğraşmaya başladı. EBA'da (Eğitim ve Bilişim Ağı) görmüş. Deney yapıyorum diye eline geçenleri birleştirip bir şeyler yapıyordu. Ben tek ilgilensin bir şeyle, öğrenir belki diye ses etmedim. Ama ablası elinden alıyordu. O da ablasına bağıyor, kendini yerlere atıyor.

Sonrada bir kavga tutturuyorlar işte. Kavga dövüşle geçti yani zaman, çok zordu benim için çok. K1

2.2. Ebeveynlik Deneyimleri

Çocuğu bütünleştirme yoluyla eğitime devam eden ebeveynlerin küresel salgın döneminde ebeveynlik deneyimlerini yansıtan zihin haritası Şekil 2’de sunulmaktadır.

Şekil 2. Ebeveynlik Deneyimleri

Şekil 2’de görüldüğü üzere ebeveynlerin deneyimleri; çocuğun eğitimine katılım, eğitim gereksinimi, duygusal yüklenme ve fiziksel yüklenme şeklindedir. Ebeveynler bu süreçte çocuklarının eğitimine daha aktif bir şekilde katılım sağladıklarını ifade etmişlerdir. K3 ve K6 bu durumu aşağıdaki şekilde betimlemektedirler.

Benim çocuğum üç yıldır okula gidip geliyor. Bomboş. Okuma yazma hiçbir şey yoktu. Ben ilk günler pek bir şey yapmadım. Ama sonra baktım bu süreç uzuyor. Youtube videoları izledim. Uğraştım. Önce kendim nasıl öğreteceğim öğrendim. Sonra çocuğuma okuma yazma öğrettim. Bir anne olarak bu beni çok gururlandırdı. Demek istediğim yani, bizim öğretmenimiz tabi ki uğraştı çocuk için ama demek ki öğrenebiliyor. Ben evde öğretebildiysem. Keşke diyorum en baştan elimi taşın altına koysaydım. K3

Hocam ben mecburen hep çocuğumun yanında oturdum. Öğretmen özel bir çalışma yapmadı benim çocuğum için. Okuldaki gibi olmasın hiç değilse ben yanındayken çocuğumu destekleyim istedim. Sabah kalktık birlikte tabletin karşısına geçtik, ders bitene kadar. Dikkati dağılınca uyardım, hadi bak öğretmenin dediğini yap dedim, elinden tuttum yazdırdım.

Kızım da çok mutlu oldu. Ders başlayınca öğretmenim dur annem gelmedi daha diyordu. Öyle uyum sağladık. K6

Katılımcı ebeveynlerden bazıları aile eğitimlerine gereksinim duyduklarını ifade etmiştir. Ebeveynlerin tamamı kendilerine bir aile eğitim hizmeti sunulmadığını vurgulamaktadır. özellikle uzaktan eğitim sistemini kullanmaya yönelik dijital yetkilikler, çocuklarının yetersizlik türüne ilişkin bilgilendirmeler ve davranış problemleri ile mücadele etme konularında eğitim gereksinimleri olduğunu belirtmektedirler. Örnek katılımcı ifadesi aşağıda sunulmaktadır.

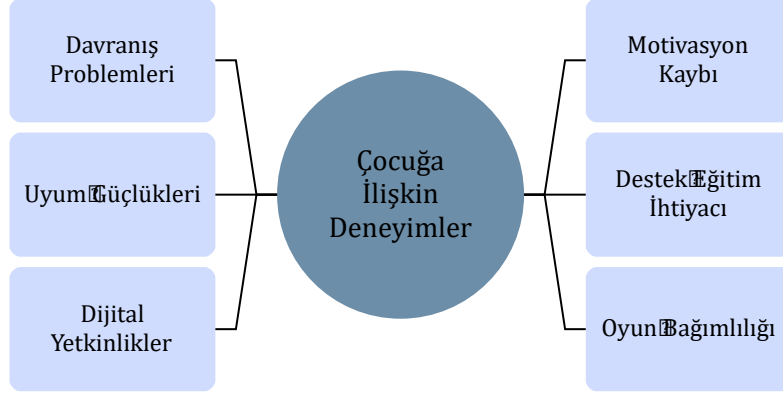
Ben ilkokul mezunuyum. Bugüne kadar tablet, bilgisayar bilmiyordum. Bizim çocuklar zaten zor. Yani diğer çocuklar kendi kendilerine girdiler canlı derse. Benimki anne, anne gel. Şifre diyor bir şey diyor. Hocam vallahi çok zorlandım. Madem dersler böyle işlenecek bizi eğitseler, öğretselerdi. Diğerlerini bilmem ama ben kendim zorla, yarım yamalak öğrendim. K1

Ebeveynler küresel salgın döneminde çocuklarının eğitimi nedeniyle duygusal ve fiziksel yüklenmeye maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Devamlı evde olmanın yetirdiği artan iş yükü fiziksel yüklenmeye, çocukların eğitimleri ve aile sağlığı ile ilgili endişeler ise duygusal yüklenmeye kaynaklık etmektedir. Ebeveynler bu dönemde duygusal destek gereksinimlerinin de arttığını ancak bir çalışma yapılmadığını ifade etmiştir. K9 bu durumu aşağıdaki şekilde betimlemiştir.

Ben yoruldum. Hem özel bir çocuğun olması hem de ev işleri çok yıprattı beni. Çocuğum daha önce haftada iki gün fizik tedavi alıyordu. Gelişimi geride kalmasın diye egzersizlerini ben yaptırды. Ama biraz kilosu olduğu için çok zorladı. Sağ olsun fizik öğretmeni (fizyoterapisti kastederek) bize hareketleri öğretmişti. Hep telefonlaştık. Bu hareketi yaptır bugün diyerek beni yönlendirdi. Ama kolay olmuyor. Keşke bize böyle okullardaki rehber öğretmenler gibi kişiler destek verseydi. Ama yine iş başa düştü. K9

2.3. Çocuğa İlişkin Deneyimler

Küresel salgın döneminde çocuğu bütünleştirme yoluyla eğitime devam eden ebeveynlerin çocuklarına ilişkin deneyimlerini yansıtan zihin haritası Şekil 3'te sunulmaktadır.

Şekil 3. Çocuğa İlişkin Deneyimler

Şekil 3'te görüldüğü üzere ebeveynler bütünleştirme yoluyla eğitime devam eden çocukları açısından problem davranışlar, uyum güçlükleri, dijital yetkinlikler, motivasyon kaybı, destek eğitim ihtiyacı ve oyun bağımlılığı açısından bazı deneyimler yaşamıştır. Katılımcı ebeveynler özel gereksinimli çocuklarının davranış problemlerinde bir artış olduğunu ve bu güçlüklerle mücadele etmede yetersizlikler yaşadıklarını ifade etmektedir. K10 bu durumu aşağıdaki şekilde ifade etmektedir.

Bizim öğretmenimiz başlarda çocuğumu sınıfına kabul etmek istemedi hatta RAM'a (Rehberlik ve Araştırma Merkezi) dilekçeler yazdı. Bize de söyledi alın diye. Ama sonra RAM bu çocuğun hakkıdır diye cevap verince kabul etti çocuğumu. Bir anne şefkatiyle resmen bağrına bastı. Derslerde yine aynı bir şey yapmadılar ama sevdi onu. Bu yüzden çocuk bağlandı öğretime. Ondan mıdır ben mi bir şeyi yanlış yapıyorum biliyorum ama hiç yapmadığı hareketleri yapmaya başladı. Videolar izliyor internetten. Bilmiyorum. Ama saldırganlık başladı. Kendini yerden yere vuruyordu istediği olmayınca. Biz bundan zorlandık. K10

Ebeveynler çocuklarının uzaktan eğitim sistemine uyum ile ilgili güçlükler yaşadıklarını ayrıca dikkat sürelerinin kısa olması sebebiyle bu uyum güçlüğüne daha da arttığını ifade etmektedir. Aşağıda örnek katılımcı ifadesi sunulmaktadır.

Öğretmen oradan seslendikçe benim nefesim tükendi. Öğretmenlerin işi çok zor. Çocuğuma bak, dur dinle demekle geçti dersin yarısı. Bir oyun gibi geldi çocuğuma uzaktan eğitim. Kavrayamadı yani. Derste arkadaşlarıyla sohbet

etmeye çalıştı. Öğretmen birkaç defa dersten attı mecburen.

K6

Uzaktan eğitime katılım konusunda özel gereksinimli çocuklarının dijital yeterliliklerinin sınırlı olduğunu ifade eden aileler bu konuda salgın sonrasında çalışmaların yapılması gerekliliğini vurgulamaktadır. k x bu durumu aşağıdaki gibi betimlemektedir.

Hocam olmuyor. Aslında dersler açısından çok kötü değildi. Ama öğretmen benim derse katılmama izin vermedi. Siz yanında durmayın diyordu. Benim çocuğum bunu anlayamıyor. Ama oyunu açmayı biliyor. Canlı derste mikrofon açıyor, yanlışlıkla çıkıyor dersten. Dedim öğretmene yanında durayım, en azından kontrol ederim diye. Ama işte...

K3

Ebeveynlerin bütünleştirme yoluyla eğitime devam eden çocuklarına ilişkin yaşadıkları bir diğer deneyim ise çocukların yaşadıkları motivasyon kaybına ilişkindir. Dikkatini derse yöneltme ve sürdürmede zorluk yaşayan çocuklar bu dönemde daha da artan güçlüklerle karşılaşmıştır. Aşağıda örnek katılımcı ifadesi sunulmaktadır.

Bu konuda yaşanan sorun benim çocuğumun engeliyle ilgili diye düşünüyorum. İlk birkaç hafta iyi gitti ama sonra öğrenme isteği tamamen gitti. Ben elimden geldiğince destek olmaya çalıştım. K2

Katılımcı ebeveynler bu dönemde destek eğitimin gerekliliğine vurgu yapmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı'nca yapılan düzenleme ile çocukların destek eğitim hizmetlerinden faydalanmalarını ise olumlu bir durum olarak ifade etmektedirler. Aşağıda örnek katılımcı ifadesi sunulmaktadır.

Rehabilitasyona gidene kadar ders görmedi. Evde imkanlarımız vardı ama katılmak istemedi. Zaten katılsa da bir şey yapılmıyor benim çocuğuma özel. Ama rehabilitasyon serbest olunca biz de rahatladık. En azından çocuk dışarı çıktı.

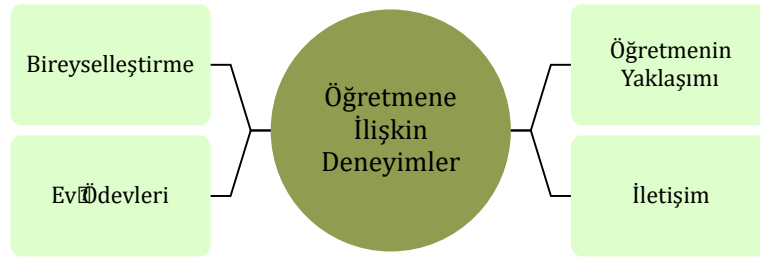
K1

Son olarak ebeveynler uzaktan eğitim döneminde çocukların dijital teknoloji ile daha fazla etkileşime girdiklerini ve çocuklarında oyun bağımlılığı geliştiğini düşündüklerini ifade etmektedir. K5 bu durumu şu şekilde betimlemektedir:

Odada tek bırakamıyorum artık. Derse diye alıyor telefonu hemen oyun. Eskiden çok nadir eline alırdı telefonu. Pek bilmiyordu oyunları. Ama şimdi resmen bağımlı. Alamıyorum elinden. Bizde tablet bir taneydi. Onunla da abisi derse girdi. Bu yüzden telefon vermek zorunda kaldım. Şimdi alamıyorum elinden. K5

2.4. Öğretmene İlişkin Deneyimler

COVID-19 Küresel salgın döneminde çocuğu bütünleştirme yoluyla eğitime devam eden ebeveynlerin çocuklarının öğretmenlerine ilişkin deneyimlerini yansıtan zihin haritası Şekil 4'te sunulmaktadır.

Şekil 4. Öğretmene İlişkin Deneyimler

Şekil 4'te görüldüğü üzere ebeveynlerin öğretmenlere ilişkin bireyselleştirme, ev ödevleri, öğretmenin yaklaşımı ve iletişim konularında deneyimleri olmuştur. Katılımcı ebeveynlerden bazıları öğretmenlerin çocukları ile bireysel ders yaptığını ve bu uygulamanın çocuklarının eğitimine çok katkısı olduğunu ifade ederken bazı ebeveynler öğretmenlerin herhangi bir bireyselleştirme olmaksızın derslere devam ettiklerini vurgulamaktadır. Aşağıda örnek katılımcı ifadeleri sunulmaktadır.

Bizim öğretmenimiz ilgili. Sabah çocuk uyanmakta zorlanıyordu. Diğer çocukların dersine katılıyor ama anlamıyordu. Öğretmen dedi ki size her gün saat on birde bireysel ders yapacağım. Çok faydası oldu. K5

Ebeveynlerin öğretmenlerin verdikleri ev ödevleri konusunda bazı olumlu ve olumsuz tecrübeleri olmuştur. Bazı öğretmenler süreci çok daha hazırlıklı yürütürken bazı öğretmenlerin ise küresel salgın şartlarını dikkate almadığı katılımcı ifadelerinden anlaşılmaktadır. Katılımcı ifadelerinden örnekler aşağıda sunulmaktadır.

Bizim öğretmen bir dosya hazırlamış. Benim çocuğuma hem o dosyayı verdi hem de ona özel bazı çalışma kağıtları koymuş. Memnun oldum görmezden gelmediği için. K8

Hocam ben çocuğuma ödev yok yapma dedim. Düşünebiliyor musunuz? Öğretmen Whatsapp grubuna yolluyor. Şunları çıktı alın bunu yapın diye. İmkanlar da sınırlıydı. K3

Öğretmen yaklaşımının bütünleştirme yoluyla eğitime devam eden çocukları üzerinde çok etkisi olduğunu savunan ebeveynler, öğretmenlerin özel gereksinimli çocuklar konusunda mesleki açıdan daha donanımlı hale gelmesi gerektiğini savunmaktadır. K1 bu durumu aşağıdaki şekilde ifade etmektedir.

Ben şunu gördüm bu süreçte benim çocuğumun eğitiminde hiçbir değişiklik olmadı. Bu çocuk sınıfta zaten yok. Yani yok hükmünde. Diyorlar ya bu çocuklar özel falan. Hep lafta kalıyor. Öğretmenlerin eğitim alması lazım. K1

Katılımcı ebeveynler küresel salgın döneminde öğretmenleri ile rahatlıkla iletişim kurabildiklerini hatta iletişimlerinin daha da güçlendiğini belirtmektedir. Aşağıda örnek katılımcı ifadesi sunulmaktadır.

Öğretmen hemen Whatsapp grubu kurdu. Hem oradan hem bireysel olarak bilgi verdi. Daha iyi iletişim kurabildik. K2

SONUÇ

Bu araştırmada COVID-19 küresel salgın döneminde sunulan bütünleştirme yoluyla eğitim uygulamalarına yönelik ebeveyn görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Ebeveynler günlük yaşamlarına, ebeveynliklerine, çocuklarına ve öğretmenlere ilişkin deneyimleriyle ilgili görüşlerini bildirmişlerdir.

Ebeveynler COVID-19 salgınında günlük yaşamlarına ilişkin deneyimlerini maske kullanımı, sokağa çıkma yasağı, zaman yönetimi, tüm aile üyelerinin evde olması bağlamlarında betimlemişlerdir. Buna göre, çocuklarının maske kullanımında ve fiziksel iyi oluşlarında, kendilerinin ev ve diğer çocuklarla ilgili işlere zaman ayırma konusunda zorlandıklarını belirtmişlerdir. Aile üyelerinin tam gün bir arada olmalarının ise özel gereksinimli çocuklarının kardeşlerle geçinememe ya da kardeşlerle iyi ilişki geliştirme şeklinde hem olumsuz hem de olumlu yönlerinden bahsetmişlerdir. Bütünleştirme yoluyla eğitim uygulamalarından yararlanan okul öncesi

dönemdeki özel gereksinimli çocukların ebeveynlerinin bildirimlerine göre, Yazgan'ın (2022) çalışmasında da bu araştırmanın sonucunda ortaya koyulduğu gibi çocuklar evde kalmaktan sıkılmışlardır. Belirli zaman aralıklarında kısıtlamalardan muaf tutulması bu çocukların fiziksel aktivitelerini artırmıştır. Fiziksel aktivitenin artması özel gereksinimli çocukların stres ve davranış bozukluklarının önlenmesi ile fiziksel sağlığının korunmasında önemli bir araç olarak bilinmektedir (Uzunçayır & İlhan, 2020). Gürbüz'ün (2022) çalışmasında bu araştırmanın sonucuna benzer olarak ev işlerine ve diğer çocuklara zaman ayıramama durumu ebeveynlerin yaşadığı sorunların arasında ilk sırada yer almaktadır. Araştırmacı ebeveynlerin salgın döneminde artan sorumluluklarının stres, endişe ve bunalma gibi sorunlara neden olabileceğini bildirmektedir. Özmete ve Pak'ın (2022) bildirimine göre kardeş eğitimleriyle salgın döneminde özel gereksinimli çocuklar evde desteklenebilmektedir. Bu çalışmada da büyük kardeş özel gereksinimli küçük kardeşinin derslerine yardımcı olarak kardeşiyle olumlu ilişkiler geliştirmiştir.

Katılımcıların ebeveynlik deneyimleri çocuğunun eğitimine katılım, kendi eğitim gereksinimleri, duygusal ve fiziksel yüklenme şeklindedir. Buna göre ebeveynler çocuklarının eğitimlerine daha aktif katılabilmişlerdir. Diğer taraftan dijital yetkinlik, çocuklarının yetersizlik türü, davranış problemlerini kontrol etme gibi konularda eğitim desteklerine ulaşamamışlardır. Bu süreçte kendilerini fiziksel ve duygusal yönden yorgun hissetmişlerdir. Aydemir (2021) çalışması sonucunda bu çalışmada sonucunda olduğu gibi ebeveynlerin çocuklarının fiziksel ve bilişsel gelişimine daha iyi katkı sunabildiklerini ortaya koymuştur. Demiröz ve arkadaşları (2021) ile Koçbeker-Eid ve Seçil-Karamuklu (2022) yine bu araştırmanın sonuçlarında sıklıkla vurgulandığı gibi ebeveynlerin çocuklarının davranışlarını nasıl yönetecekleri konusunda eğitime olan gereksinimlerini vurgulamışlardır. Yazar ve arkadaşları (2021) özel gereksinimli çocuk ailelerinin ruhsal sağlıklarının bu çalışmada duygusal yönden yorgun hisseden annelerde olduğu gibi olumsuz etkilendiğini belirlemişlerdir.

Ebeveynler davranış, uyum, dijital yetkinlik, motivasyon, dijital oyun gibi konularda çocuklarının olumsuz deneyimlerinin olduğunu bildirimlerdir. Buna göre, çocuklarının problem davranışları artmış ve bunu yönetmişlerdir. Dikkat sürelerinin kısa olması, dijital materyalleri kullanmada yetersizlik gibi nedenlerle derslere uyum ve motivasyonları güçleşmiştir. Ayrıca ebeveynler çocuklarının dijital oyun bağımlılığından söz etmişlerdir. Alanyazında da küresel salgın döneminde özel gereksinimli öğrencilerin problem davranışlarının arttığı ortaya konulmuştur (Colizzi, Sironi, Antonini, Ciceri,

Bovo, & Zoccante, 2020; Özmete & Pak, 2022; Yazgan 2022). Ebeveynlerinin bildirimlerine göre özel gereksinimli öğrencilerin zorunlu uzaktan eğitim sürecinde uyum güçlükleri, dikkat sürdürme sorunları, motivasyon eksiklikleri gibi sonuçlar bu araştırmada ortaya çıkan ve ilgili alanyazında da sıklıkla karşılan önemli sonuçlardır (Başar & Gündüz, 2022; Forteza-Forteza vd., 2021; Mirici, 2022; Trzcińska-Król, 2020; Üresin vd., 2021; Yazçayır & Gürgür, 2021). Yazgan (2022) bu araştırmada olduğu gibi ebeveynlerin çocuklarının dijital oyun bağımlılığından olumsuz etkilendiklerini belirttiklerini ortaya koymuşlardır. Sancho, Mondragon, Santamaria ve Gorrotxategi (2021), özel gereksinimli öğrencilerin teknolojiyi aşırı kullandıklarını bildirmektedir. Üresin ve arkadaşları (2021) bu araştırmanın sonuçlarının aksine ebeveynlerin çocuklarının ekran kullanımını büyük ölçüde kontrol altına alabildiklerini belirlemiştir.

Son olarak ebeveynlerin çocuklarının öğretmenlerine yönelik bireyselleştirme, ev ödevleri, öğretmen yaklaşımı ve iletişim bağlamalarında deneyimleri olmuştur. Bireyselleştirme konusunda hem olumlu hem de olumsuz görüşler paylaşılmıştır. Buna göre bazı öğretmenler çocuklara yönelik bireysel ders yaparlarken, bazı öğretmenler herhangi bir bireyselleştirme yapmaksızın derslerine devam etmişlerdir. Ev ödevleri konusunda da olumlu ve olumsuz görüşler bildirilmiştir. Buna göre, bazı öğretmenler gereken materyallere kadar ailelere ulaştırırken bazıları ise görevleri sadece dijital platformda bildirmekle yetinmişlerdir. Ebeveynler mesleki yetkinlik açısından öğretmenlerin gelişmeye ihtiyaçları olduğu doğrultusunda olumsuz görüş bildirilerken, öğretmenlerle iletişim konusunun salgın döneminde daha kolay olduğu şeklinde olumlu görüş bildirmişlerdir. Parmigiani ve arkadaşları (2020) zorunlu uzaktan eğitim sürecinde özel gereksinimli öğrencilerle ilgili yaşanan sorunların önlenmesinde aileler ve öğretmenler arasındaki etkileşimin oldukça yüksek payına önemle dikkat çekmektedirler. Araştırmacılar bu süreçte ilerleme kaydetmenin önemli ölçüde ailelerle öğretmenlerin işbirliği yapma ve organize olmaya istekliliklerine bağlı olduğuna vurgu yapmaktadırlar (Aktaran. Başar & Gündüz, 2022).

Bu araştırmada ortaya konulan sonuçlar değerlendirilirken bulguların İç Anadolu Bölgesinde bulunan bir şehirden sınırlı sayıda katılımcıdan elde edilen veriye dayalı olduğu unutulmamalıdır. Araştırmanın yukarıda sıralanan bulgularından hareketle ileri araştırmalarda ve uygulamalarda uzaktan eğitim süreçleriyle ilgili olarak çalışılması için bazı konularda önerilerde bulunulabilir. Buna göre, bütünleştirme yoluyla eğitimlerine devam eden özel gereksinimli öğrencilerin (a) ebeveynlerine teknoloji

kullanımı, özel gereksinimli öğrencilerin özellikleri, davranış yönetimi konularında bilgi ve deneyimlerini artıracak eğitim etkinlikleri, (b) öğretmenlerine öncelikle bireyselleştirme, ailelere yönelik olumlu yaklaşım ve iletişim geliştirme, ödevlendirme alanlarında olmak üzere mesleki yeterliklerini geliştirecek eğitim etkinlikleri ve (c) ailelerle öğretmenlerin işbirliğine duyarlılığını-istekliliğini geliştirecek etkinlikler üzerinde çalışılabilir. Başka bir öneri de salgın döneminde ebeveynlerin fiziksel ve duygusal yönden yorgunluklarının ve bunların olumsuz etkilerinin en aza indirgenmesi adına, kardeş eğitimleriyle salgın döneminde özel gereksinimli çocukların evde desteklenebilmesi konusunda araştırmalar ve uygulamalar yürütülmesi şeklinde olabilir.

KAYNAKÇA

Arı, Y., İşcen-Karasu, F., & Kahraman, H. (2022). Özel eğitim okul müdürleri COVID-19 küresel salgınında uzaktan eğitim sürecini nasıl yönettiler? *Sivas Cumhuriyet University Educational Sciences Institute Journal*, 1(2), 157-142.

Aydemir, E. (2021). Küresel salgın bağlamında özel gereksinimli çocuk sahibi ebeveynlerin yaşadığı sorunlar. *Çekmece İZÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(18), 1-12.

Başar, A. Y., & Gündüz, Y. (2022). COVID-19 pandemi sürecinde özel gereksinimli öğrencilerin uzaktan eğitim yaşantılarına ilişkin öğretmenlerin ve ailelerin görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 643-662.

Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative and mixed methods approaches* (4th ed.). Sage Publications.

Colizzi, M. Sironi, E., Antonini, F., Ciceri, M. L., Bovo, C., & Zoccante, L. (2020). Psychosocial and behavioral impact of COVID-19 in autism spectrum disorder: An online parent survey. *Brain Sciences*, 10(6), 1-14. <https://doi.org/10.3390/brainsci10060341>

Demiröz, K., Yıldırım-Parlak, Ş., Küçük Karahan, S., & Kayhan, N. (2021). Özel gereksinimli çocukları olan sağlık çalışanı annelerin covid-19 salgın süreci deneyimleri. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 50(2), 749-777. <https://doi.org/10.14812/cufej.847347>

Erdem, R., Ünay, E., & Çakıroğlu, O. (2021). COVID-19 Sürecinde özel eğitimde uzaktan eğitime yönelik ebeveynlerin görüşleri. *Dokuz Eylül*

Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, (52), 465-479.
<https://doi.org/10.53444/deubefd.929329>

Florian, L. (2008). Inclusion: Special or inclusive education: Future trends. *British Journal of Special Education*, 35(4), 202-208.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-8578.2008.00402.x>

Forteza-Forteza, D., Rodríguez-Martín, A., Álvarez-Arregui, E., & Menéndez Álvarez-Hevia, D. (2021). Inclusion, dyslexia, emotional state and learning: Perceptions of Ibero-American children with dyslexia and their parents during the COVID-19 lockdown. *Sustainability*, 13, 2739.
<https://doi.org/10.3390/su13052739>

Glesne, C. (2012). *Nitel araştırmaya giriş*. (çev. A. Ersoy ve P. Yalçınoglu). Anı Yayıncılık.

Gürbüz, M. (2022). Özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerin salgın döneminde gerçekleştirilen uzaktan eğitim süreci hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Milli Eğitim*, 51(233), 443-460. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.788016>

Hallahan, D. P., Pullen, P. C., Kauffman, J. M., & Badar, J. (2020). Exceptional learners. In *Oxford Research Encyclopedia of Education*. Retrieved from https://www.researchgate.net/profile/Paige-Pullen/publication/343324277_Exceptional_Learners/links/606de8c492851c8a7baf1ed3/Exceptional-Learners.pdf.

Ingersoll, B., & Dvortcsak, A. (2006). Including parent training in the early childhood special education curriculum for children with autism spectrum disorders. *Topics in Early Childhood Special Education*, 26(3), 179-187. <https://doi.org/10.1177/02711214060260030501>

Kayahan-Yüksel, D., & İşcen-Karasu, F. (2021, 25-27 March). *Examining interactive contents of activities adapted for inclusive students according to expert opinions* [Sözlü bildiri]. 8. Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi, Burdur.

Kesiktaş, A. D. (2013). Okulöncesi kaynaştırma uygulamalarında ailelerle iletişim ve işbirliği. B. Sucuoğlu ve H. Bakkaloğlu (Ed.). *Okul öncesinde kaynaştırma: Ne, ne zaman, nerede, neden, nasıl, kim?* içinde (Birinci basım). Kök Yayıncılık.

Keşkek, M. & Kayahan-Yüksel, D. (2022). Öğretmenlerin covid-19 pandemi döneminde uzaktan eğitime ilişkin metaforik algıları. *Sinop*

Koçbeker-Eid, B. N., & Seçil-Karamuklu, E. (2022). COVID-19 salgını sürecinde özel gereksinimli çocuğu olan annelerin yaşadıkları güçlüklerin ve duygu durumlarının incelenmesi. *Millî Eğitim*, 51(233), 419-442. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.787866>

Lotfi, S., Özkan, A. O., & Oğuz, N. (2021). Özel gereksinimli çocuklara sahip annelerin covid-19 salgını süresince yaşadığı sorunlarla başa çıkma tutumlarının incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(3), 787-803. <https://doi.org/10.33417/tsh.893271>

MEB – Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı (2018). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. 07.07.2018 tarihli ve 30471 sayılı Resmi Gazete. Retrieved from <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180707-8.htm>.

MEB – Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı (2020). Özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciler için çerçeve uzaktan eğitim programı. Retrieved from https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_11/23181506_CERCEVE_UZAKTAN_EGIYTIYM_PROGRAMI.pdf.

Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2020-2021 (National Education Statistics: Formal Education 2020-2021). Retrieved from https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_09/10141326_meb_istatistikleri_organ_egitim_2020_2021.pdf.

Mirici, I. H. (2022). Inclusive Educational Practices in Turkey During the Period of COVID-19. In *Inclusive Pedagogical Practices Amidst a Global Pandemic* (pp. 287-300). Springer, Cham.

Özmete, E., & Pak, E. (2022). Engelli çocuğa sahip annelerin COVID-19 salgını sürecindeki deneyimleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, Erken Görünüm*. <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.933981>

Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (Çev. M. Bütün ve S. B. Demir). Ankara: Pegem Akademi.

Sancho, N. B., Mondragon, N. I., Santamaria, M. D., & Gorrotxategi, M. P. (2021). The well-being of children with special needs during the

COVID-19 lockdown: Academic, emotional, social and physical aspects. *European Journal of Special Needs Education*, 1-14. <https://doi.org/10.1080/08856257.2021.1949093>

Sani-Bozkurt, S., Bozkuş-Genç, G., Vuran, S., Yıldız, G., Çelik, S., Diken, İ. H., ... (2021). COVID-19 Salgınında Türkiye'deki özel gereksinimi olan öğrenciler ve ailelerine yönelik uzaktan özel eğitim uygulamalarına ilişkin uzman bakış açısı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, Erken Görünüm. <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.786118>

Sop, A., & Dalkılıç, Z. (2021). *Hafif düzeyde zihinsel yetersizliğe sahip çocukları olan ebeveynlerin covid-19 salgını sırasında uzaktan eğitimdeki deneyimleri* [Tam metin sözlü bildiri]. 15. Uluslararası Eğitim Bilimleri Kongresi, Gaziantep.

Trzcińska-Król, M. (2020). Students with special educational needs in distance learning during the COVID-19 pandemic – parents' opinions. *Interdisciplinary Contexts of Special Pedagogy*, 29, 173–191. <https://doi.org/10.14746/ikps.2020.29.08>

Uzunçayır, D., & İlhan, E. L. (2020). COVID-19 pandemi döneminde özel gereksinimli çocukların fiziksel aktivite ihtiyaçları: Ebeveyn görüşüyle nitel bir değerlendirme. G. Hepgüner ve A. S. Yücel (Ed.). *Spor ve sağlık bilimlere multidisipliner bakış* içinde. Güven Plus Grup.

Üresin, E., İlik, Ş. Ş., Anıl, A., & Alicioğlugil, A. (2021). Pandemi döneminde uzaktan eğitimin özel gereksinimli öğrencilerin ebeveynlerinin görüşlerine göre incelenmesi. *Millî Eğitim Özel Eğitim ve Rehberlik Dergisi*, 1(2), 121-147.

Yarar, F., Bayramoğlu, S., & Şenol, H. (2021). COVID-19 pandemi döneminin özel gereksinimli çocuk annelerinde anksiyete ve yaşam kalitesi üzerine etkisinin incelenmesi. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 11(3), 410-416. <https://dx.doi.org/10.33631/duzcesbed.871934>

Yazcayır, G., & Gurgur, H. (2021). Students with special needs in digital classrooms during the COVID-19 pandemic in Turkey. *Pedagogical Research*, 6(1), 1-10. <https://doi.org/10.29333/pr/9356>

Yazgan, B. (2022). *Okul öncesi dönemde özel gereksinimli çocukların covid-19 pandemisi döneminde uzaktan eğitimlerine yönelik görüşlerin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seğkin Yayıncılık.

Yıldırım-Parlak, Ő., Karahan, S., Demiröz, K., & zaydın, L. (2022). Kovid-19 salgını sürecinde özel gereksinimli çocukları olan ebeveynlerin ihtiyaÇları. *Kalem Eēitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 12(1), 25-54. <https://doi.org/10.23863/kalem.2021.199>

Yüksel, A. & Uyanık, Y. (2021a). *Dezavantajlılıēın bir adım ötesi: engelli ocuk sahibi kadınlar ve sosyal politika*. Kriter Yayıncılık.

Yüksel, A., & Uyanık, Y. (2021b). Engelli ocuk sahibi kadınların yaşadıkları güçlüklerin incelenmesi. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(3), 805-830. <https://doi.org/10.26745/ahbvuibfd.997669>